TÜRK TEMAŞASI

Meddah, Karagöz, Orta Oyunu ve Temaşa Sanatı Üzerine Toplu Yazılar

SELİM NÜZHET GERÇEK

Yayına Hazırlayan
Oğuzhan Murat Öztürk

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 1661
KÜLTÜR SERİSİ: 936

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-625-408-083-8

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: Matbaai Ebüzziya, 1930
2. Basım: Ahmet Sait Matbaası, 1942
3. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Editör: Göktürk Ömer Çakır

Son Okuma: Hüseyin Özdemir- Yağmur Yıldıray Bayrakçı

Kapak Tasarımı: Mahmut Doğan

Dizgi-Tertip: Mahmut Doğan

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: LARUS YAYINEVİ ve TİCARET A.Ş
Bağlar Mah. 62. Sok. Yıldızlar Plaza No:10/A
Bağcılar-Güneşli / İSTANBUL
Sertifika Numarası: 49657

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

SELİM NÜZHET GERÇEK: Soyu ana tarafından Tepedelenli Ali Paşa'ya baba tarafından da Şehremini Hüsameddin Efendi'ye dayanan Selim Nüzhet Gerçek 1891 yılında İstanbul'da Rumelihisarı'nda dünyaya geldi. Babası Namık Kemal'in yakın arkadaşlarından Mahmud Celalleddin Bey'dir. İyi bir tahsil gören Selim Nüzhet Gerçek Türk Matbaacılığı, Türk Gazeteciliği ve Türk Temaşa sanatıyla alakalı türünün ilk örnekleri sayılabilecek seçkin eserler yazdı. Ayrıca yazar Derleme Müdürlüğünü kurup müdürlüğünü yapmıştı. Millî Kütüphanenin kuruluşunda da büyük emekleri olan Nüzhet'in kıymetli eserlerden oluşmuş kitaplığı vefatından sonra Milli Kütüphane tarafından satın alınmıştır. Meşhur yazarlarımızdan Abdülhak Şinasi Hisar'ın kardeşi olan Gerçek 1945 yılında geçirdiği kalp krizi sonrasında hayata gözlerini yumdu.

İÇİNDEKİLER

Giriş 09

Meddah 11

Karagöz 47

Orta Oyunu 105

Selim Nüzhet'in Türk Temaşası Konulu Seçme Yazıları 141
- Hangi Yanlışı Düzeltelim 141
- Gazel 144
- Karagöz Ölmez Bir Türk Tipidir 144
- Anlayana Sivri Sinek Saz / Karagöz Bahsi 148
- Karagöz'e Dair 1941-42 Senesi Yapılan Neşriyat 152
- Yeni Karagöz Oyunları / Chp'nin Neşrettiği Sekiz Senaryo 156
- Fatih Halkevinde Yaz Temsilleri Orta Oyunu Tatbikatı 160
- Hokkabaz 163
- Kukla ve Hokkabaz 164
- Eski Eğlencelerimizden Cambaz 167
- Sulye Cambazhanesi 171
- Eski Direklerarası 174
- Meddah Lalin Kaba Kimdir? 176
- Orta Oyunu Millî Türk Tiyatrosunu Doğuracak Olan Kaynaktır 178
- Tuluat 181
- "Hayal"in Hakikati 186

Türk Temaşası Temsilleri 195
- Meddah Berber Mehmet Hikâyesi 195
- Karagöz Meşhur "Baskın" Oyunu 215
- Baskın 215
- Orta Oyunlarının En Meşhur Kanlı Nigâr Oyunu 239

Selim Nüzhet Gerçek

GİRİŞ

Türk Temaşası Selim Nüzhet'in tarihî açıdan önem arz eden bir eseridir. Eserin bugüne dair söyleyebileceği çok şey olup olmadığı tartışmalıdır zira eser yazıldığı tarihlerde dahi sıkça tenkit edilmiştir. Bu eleştiriler Nüzhet'in eserinin bilhassa referans kaynaklarının sınırlılığı noktasında ve bu kaynakların değerlendirilmesinde Nüzhet'in yeterince seçici olmadığı üzerinde toplanıyordu. Sözgelimi Tahir Alangu *Yeni Türk*'teki yazısında Nüzhet'in Jakop'tan aldığı bilgilere ihtiyatla yaklaşır ve Nüzhet'in Karagöz konusundaki temel kaynağı olan Jakop'u[1] doğru okuyamadığını iddia eder. Alangu'ya göre, Nüzhet'in Türklerin Karagöz tekniğini Çinlilerden aldığına dair Jakop mesnetli iddiası temelsizdir; zira Jakop hiçbir zaman "Karagöz" dememiştir, "Gölge Oyunu" demiştir. Gölge oyununun genel, Karagöz'ün de "Gölge Oyunu" başlığı altında toplanabilecek özel bir sanat olduğu düşünülürse Alangu'nun haksız olmadığı görülür ama bu derinlikli ve titiz bakış açısı meseleyi açıklamakta yeterli midir? İşte bundan emin olamıyoruz. Karagöz bir gölge tiyatrosu türüyse ve bu tür Türklere Çinlilerden geçmişse pekâlâ Karagöz'ün temelleri de bu kökenle ilişkilendirilebilir. Ayrıca Karagöz kelimesi Türkçenin günlük kullanımında tüm gölge oyunu türlerini kapsayacak şekilde kullanılmaktadır. Buna rağmen '42 baskısında Gerçek'in bu cümledeki "Karagöz" kelimesi yerine "Hayal" kelimesini istimal ettiğini, eserin iki baskısı arasındaki on iki yıllık boşlukta fazlaca olmasa da bazı değişiklikler yaptığını görüyoruz. Bu edisyon, eserin hem 1930 hem 1942 baskılarını karşılaştırarak önemli görülen değişiklikler de

[1] Söz konusu kaynak, *Geschichte des Schattentheaters im morgenund Abendland*'dır (Hannover, 1925). -en.

dipnotta belirtilmek suretiyle hazırlandı. Ayrıca esere Selim Nüzhet'in "Türk Temaşası" başlığının kapsayacağı seçme yazıları ve son derece önemli olduğunu düşündüğümüz üç adet temsil örneği eklendi. Yazılardaki bazı vurgulara *Türk Temaşası*'nın muhtevasında da rastlanıyor olması okuyucuda bir tekrar hissi uyandıracaksa da yazıların tarihî ehemmiyetleri gözetilerek onları da kitaba dahil etmekte bir beis görmedim. Yazıların dönemlerindeki imla anlayışı bugüne uygun hâle getirildi. Kelimelerdeki daralmalar günümüzdeki kullanım şekline uyarlandı.

Gerçek'in farklı dergilerde yazdığı yazılar toplandı. Bu süreçte yardımını benden esirgemeyen Tahsin Yıldırım'a teşekkür borçlu olduğumu ifade etmem gerekiyor. Selim Nüzhet'in, ulaşamadığım "Hayalin Hakikati" başlıklı yazısının temini için benden yardımını esirgemeyen Mustafa Birol Ülker Bey'e de hassaten teşekkür ederim. Ayrıca yine ulaşamadığım bir yazıyı yoğun meşguliyetine rağmen bulup bana yollayan Şavkı Aşıkoğlu'na da müteşekkirim. Beyazıt Devlet Kütüphanesi Müdürü Ramazan Minder Bey de ne zaman yardımına ihtiyaç duysam yardımını ersirgemedi. Ayrıca kitaba tashih ve son okuma aşamalarında destek veren Hüseyin Özdemir ve Yağmur Yıldırımay Bayrakçı'ya da yürekten teşekkür ediyorum.

Eser Türk temaşa sanatıyla alakalı araştırma yapanların başvuru kaynaklarından biri olmakla beraber uzun süredir baskısı yapılmamıştı. Türk temaşa sanatının mühim eserlerinden biri olan *Türk Temaşası*'nın hem temaşa sanatlarına gönül vermiş olanların istifade edeceği bir kaynak olacağını düşünüyorum, hem de eserin bu sanata hizmet etmiş olanların anılmasına vesile olacağı inancındayım.

Oğuzhan Murat Öztürk

MEDDAH

Türk meddahlığının tarihçesi ancak ele geçecek vesikalarla onun mazisini tamamıyla tespit etmek kabil olduğu zaman yazılabilir. Eserler bilinmedikçe, meddahların şahsiyetleri hakkında sarih malumat elde edilmedikçe, mazide Arap ve Acem meddahlarından istifadeleri derecesi tayin edilmedikçe ve tekâmül tarzı bilinmedikçe nasıl istersiniz ki meddahlığın bir tarihçesi yazılsın.

Bu satırlar yalnız mevcut malumatı toplamak, yarın yeniden bulunacak vesikalara bir zemin hazırlamak emeliyle yazılıyor.

Türk Temaşası'nın ilk tabı başlangıcı olan bu satırları yazalı beri on iki sene geçti. Bu araştırmalarımda devam ettim. Elde ettiğim; bazıları çok kıymetli malumatı eserimin bu ikinci tabına ilave ediyorum. Fakat yarın için aynı temenniyi tekrarlıyorum.

~~~

Meddah hiç şüphesiz bütün Şark ve İslam memleketlerinin ilk ve iptidai temaşasıdır. Öyle bir temaşa ki perdesi, sahnesi, dekoru, esvapları, şahısları velhasıl her şeyi ve her şeyinin mükemmeliyeti onları şahsında cemeden meddahın zekâsına, malumatına ve söz söylemekteki kabiliyetine bağlıdır.

Meddah naklettiği vakanın nasıl bir yerde geçtiğini, yaşattığı şahısların şeklini ve şemailini tarif etmeye mecbur olduğu gibi yüzünü gözünü buruşturarak, birtakım vaziyetler, tavırlar alarak sözlerini canlandırmaya; sesiyle de temsil ettiği şahısların şivesini taklit ederek sözlerine bir hakikat edası vermeye mecburdur.
~~~

Omzunda asılı duran mendili onun en çok kullandığı bir alettir. Taklit yaparken onunla ağzını kapar. Rahatça bir nefes alabilmek, birkaç saniye olsun dinlenebilmek için onu muhtelif bahanelerle alır, kullanır ve gene omuzuna atar. Bu müddet zarfında da sözlerinin dinleyenler üzerinde uyandırdığı alakayı dinlemiş ve onların heyecanına birkaç saniyelik bir merak ilave etmiş olur.

Meddahın elindeki değneğin de rolü büyüktür. Meddah bundan kapı çalma, sert bir vuruş sesi çıkarma gibi hikâyelerine bir renk ilave eden fırsatlarda istifade eder. Bugünkü meddahların da sadık kaldıkları bu ananenin hiç olmazsa üç buçuk asırlık mazisi var demek.

Meddahların, yan yana gelmesine münasebet olmayan şeyleri zahiren makul ve münasip bir tarzda yan yana getirerek halkı şaşırtmak ve bu suretle umumi alakayı arttırmak gibi müracaat ettikleri birçok usulü, vasıtası vardır. Bu gibi usullere, vasıtalara müracaat etmeyen meddahların sözleri durgun görünerek dinleyenlere azap vermekten, halkın ruhunu sıkmaktan başka bir işe yaramaz.

Meddahlığın Şark'a münhasır olmasının en mühim sebebi ise Şarklıların fıtri olarak malik oldukları diğer meziyetleri dinlemek kabiliyetleridir. Garp dinlemeyi değil konuşmayı sever. Mükâleme[1] tabiatıyla hikâyenin en büyük düşmanıdır. Garp'ta herkes söyler fakat pek az dinleyen vardır. Herhangi bir mecliste konuşanlara dikkat ediniz. Sözü takip etmediklerini, birinin, duyduğu cümleye cevap hazırlamakla bir diğerinin ise yapacağı itiraza bir girizgâh aramakla meşgul olduğunu görürsünüz. Bazen ortaya atılan uluorta cevaplar da bunu ispat eder.

Tevekkeli, "Söylemek kolay, dinletebilmek ise güçtür," derler. Bu söze bir de dinlemek ilave edilmelidir.

Şark'ta meddahların halk indinde itibar sahibi olmalarının başlıca sebebi okuyup yazmak bilmeleridir. Zira bu onlara o zaman ekseriyet karşısında daima bir rüçhan[2] temin eder.

Ben tekrar edeyim; burada Arapların "kassas" ve Acemlerin "kıssahan" ismini verdikleri meddahın o iklimlerdeki tarihini değil, bizdeki menkıbelerini kayda çalışacağım. Bahsedeceklerim yalnız Türk kıssahanları, meddahları olacaktır. Bununla beraber Araplarda meddahlık hakkında Darülfünun müderrislerinden Şerefeddin Yalt-

[1] Karşılıklı konuşma, söyleşme.
[2] Üstünlük.

kaya'nın delaletiyle elde ettiğim pek eski ve kıymettar bir vesikayı kaydetmeden geçmeyeceğim.

Bu vesika aynı zamanda meddahlığın ta bidayetten beri taklit ile büyük bir münasebeti olduğunu -tıpkı bizde olduğu gibi- ispat etmesi dolayısıyla ayrıca istifadelidir.

El-Beyan ve't-Tebyîn[3] unvanlı[4] 868 (H. 255) tarihinde yazılmış olan Câhiz'in bu eserinin meddahlığa ait olan fıkrası aynen budur:

> Bununla beraber hakiye (taklit) yapanları, meddahları görüyoruz ki Yemenlilerin söz söylemelerini en ufak farklara kadar, hiçbir noktayı terk ve ihmal etmeyerek aynı mahreçler[5] üzerinde tamamıyla taklit ediyorlar. Ehdazlıları, Zencileri, Habeşistanlıları, Senet ve Horasan ahalisinin söz söylemelerini de tamamıyla taklit ederler ve bu hususta o kadar muvaffak olurlar ki kendileri bu saydığım kimselerin lisanlarında daha tabii görülürler.
>
> Kekeme kimselerin taklidine gelince: Denilebilir ki bunlar yeryüzünde bulunan kekelerin konuşmalarında ne kadar tuhaflık varsa bunların hepsini bir dilde, kendi dillerinde toplamıştır.
>
> Aliziyad'ın kölesi zenci Ebu Rebube, Basra'da Kerh kapısında sürücülerin yanında durup eşeğin anırmasını taklit ederdi ki bunun sesini duyan eşeklerin hepsi; hasta, yaşlı, yorgun, canından bezgin, herhangisi olursa olsun hepsi, bir avazdan anırmaya başlarlardı. İşin tuhaf ciheti burası ki bu eşekler, Ebu Rebube'den evvel hakikaten içlerinden bir eşeğin anırmasını duydukları hâlde onu takip etmezlerdi. Ebu Rebube'yi takip etmeyen bir eşek kalmazdı.
>
> Bu adam eşek anırmasının inceli kalınlı, horultulu, tiz, pes ne kadar sesleri varsa hepsini toplayıp bunların hepsinden bir anırma yapmıştı. Köpek uluması taklidinde de muvaffak olurdu.
>
> Bundan dolayı eski adamlar derlerdi ki: İnsana âlem-i kebirin yavrusu, âlem-i sagir[6] denilmiştir. Çünkü insan, eliyle her sureti tasvir edebi-

---

[3] Orijinal ismi نييبتلاو نايبلا olan *el-beyân ve't-tebyîn* ve *el-Beyân ve't-tebeyyün* isimleriyle de bilinen Câhiz'e ait eser, diğer unsurlara Arapların edebiyatının üstünlüğünü kanıtlamak amacıyla kaleme alınmıştı. (Haz.)
bk. Ramazan Şeşen, "el-Beyân ve't-tebyîn", *DİA*, 1992, C. 6, s. 31.

[4] Birinci tabı, Mısır, 1311, C. 1, s. 31.

[5] Ses veya harfin ağızdan çıkış şekli, söyleyiş, telaffuz.

[6] Büyük âlemin yavrusu küçük âlem.

lir, ağzıyla her sesin ve sözün taklidini yapar ve behâyim[7] misillu[8] nebat[9] yediği gibi, hayvanlar gibi et de yiyebilir ve kendisinde her cins hayvanın ahlakından vardır.

Meddahların dünyadaki insanların hepsinin telaffuzlarını taklit edebilmeleri, her ferdi insanının bütün âlemin muhtevalarını taşıyan ufak bir âlem olmasına mebnidir.

İnsanı düşündürecek güzel sözler değil mi?

"Kıssahan" ve "meddah" kelimeleri müterâdif[10] olmakla beraber kıssahanları, söylemek üzere yazılmış hikâyeleri okuyanlar; meddahları da doğrudan doğruya hikâye söyleyenler gibi telakki etmek[11] daha sarih[12] olacak. Ben burada bu iki kelimeyi bu manalarda kullanacağım.

Manzum eserleri okuyan ozanlar, şehnamehanlar, âşıklar, saz şairleri gibi bir kısım menkıbehanlar daha varsa da onları, mevcut manzumeleri okudukları veyahut müşaarelerde[13] bulundukları için ezberlemeyerek ve yalnız mevzusunu hatırında tutarak hikâye anlatan meddahlardan büsbütün ayırmak lazım gelir.

Esasen ozanlar eski devirlerde pek makbul iken gittikçe her nedense kıymetten düşmüşlerdir. Enderunlu Vasıf'ın bir beyti bize bu hususu öğretmektedir:

Çıkrık misal dırlayacağına hey ozan
Gir destgâha doku bezin paracık kazan.

~~~

Meddahlar, mazide halkın bedii[14] ihtiyacını tatmin eden bu sanatkârlar; Şark'ın her tarafında rağbet görüyor ve aralarında yüksek tahsil görmüş olanlar saraylara kadar girebiliyorlardı.

7 Dört ayaklı hayvanlar.
8 Gibi.
9 Bitki.
10 Eş anlamlı.
11 Saymak, öyle kabul etmek, öyle anlamak.
12 Açık, belirgin, vazıh, aşikâr.
13 Karşılıklı şiir söyleme, şiirle birbirine cevap vermek suretiyle yarışma.
14 Güzel şeylerle ilgili, estetik.
~~~

İşte bugün ancak bu suretle temayüz edebilenler hakkında bazı malumat elde edebiliyoruz.

Mazide daha ziyade halka hitap eden ve halk arasında kalanlar hakkında ise maatteessüf[15] hiçbir vesika yok.

Kıssahan ve meddahların saraylarda kendilerine ayrı bir mevki teminine muvaffak olanlar muarrif[16] ve nedim[17] unvanıyla yâd[18] olunuyorlar.

Fakirî, 1534'te (H. 941) yazdığı *Risale-i Tarifatı*'nda bize muarrifi pek güzel tarif ediyor:[19]

Muarrifler nedir devr içre daim
Gehi mahfel nişini gâh kaim
Huda ile resulü yâd ederler
Ânı gûş edeni dilşat ederler
Selâtini gehi tarif ederler
Şerif ismin anup teşrif ederler.

Nedimler hakkında ise cümlece malum olduğundan tafsilat vermeye lüzum yok.

Kıssahanların okuduğu ve meddahların anlattığı hikâyelerin umumiyetle edebi ve ahlaki kıymetleri vardır.

Evvelce üsluba ve mevzulara çok itina olunurmuş. Failleri meçhul olan bu gibi eserlerin umumi bir surette zaptı kabil olsa herhâlde kıymetleri pek kolay meydana çıkar. Mevcutlardan ise pek perakende olmaları itibarıyla ve tabı olundukça[20] lisan yenileştirildiğinden maatteessüf, büyük bir istifade kabil değildir.

Yalnız bariz olarak göze çarpan bir nokta var. O da bu eserlerin ekserisinde[21] ilhamın doğrudan doğruya Türk membalarından[22] alınmış olmasıdır.

15 Ne yazık ki.
16 Eskiden saraylarda bir nevi teşrifat görevlisi.
17 Büyük bir zatı hoş sözler, fıkralar ve hikâyelerle eğlendiren kimse, musahip.
18 Anılma.
19 Darülfünun Kütüphanesi, Halis Efendi Kitapları: 3141.
20 Basıldıkça.
21 Çoğunluğunda.
22 Kaynaklarından.

Edebi zevkin Arap ve bilhassa Acem edebiyatına temayülünü müteakip meddahlık biraz itibardan düşüyor. Bu hususu tespit için bir misal de zikredebiliriz:

Figânî'nin olduğu hâlde Fuzûlî'ye isnat edilerek matbu divanına geçirilen *Kaside-i Nuniyye*si'ndeki:

Hatmeyle dâstânı şurû et senasına
Uzatmağıl hikâyeti manend-i kıssahan
beyti bunu gösterir.
Figânî evvelce Hüseynî tahallüs ettiğinden[23] tuhaf bir tesadüf eseri olarak Latîfî de tezkeresinde:
Kaşın yanındaki hâlin değildir ey mehru
matlalı[24] gazelini başka bir Hüseynî'ye atfeder.

~~~

Bu mevzuya dair tetkikatı iptida Alman müdekkiklerine[25] borçluyuz. Doktor J. Yakop bu risale için istifade ettiğim, ta 1904'te neşrettiği *Türk Meddahları Hikâyeleri*[26] adlı kitabında meddahlık hakkında olmasa bile söylenen hikâyeler ve Kastamonu şivesi hakkında kıymettar malumat vermektedir.

Doktor Yakop'tan sonra birkaç Alman mütetebbii[27] daha bu mevzuya dair eser neşretmişlerdir.

Türk halk edebiyatı ile yakından alakadar olan Doktor Konoş[28] da Macarca neşriyatına ilaveten *Türk Halk Edebiyatı* adlı eserinde bu mevzuya dair bize birçok şeyler

Zenne - Necdet Bey

[23] Mahlas alma, takma ad kullanma.
[24] Bir kaside veya gazelin mısraları birbiriyle kafiyeli olan ilk beyti.
[25] Araştırmacı.
[26] Berlin- Meyer, Müller 1904.
[27] Takipçi.
[28] Ignác Kúnos, özellikle derlediği Türk masallarıyla; Türk dili ve halk bilimi ile alakalı yaptığı çalışmalarla tanınan Macar Türkolog. (Haz.)
~~~

öğretmektedir. Doktor Konoş, yalnız birçok şey öğretmekle kalmıyor; halk edebiyatının kıymetini takdir etmekliğimiz için güzel bir ders de veriyor. Zira o Türk'ün millî zevkini okşayan hikâyelerinden, mânilerinden, destanlarından bahsederken:

> Eğer ben Macar oğlu kulunuz bunları kırk üç sene evvel işitmemiş ve saklamamış olsaydım belki şimdiye kadar büsbütün unutulur giderdi. Hamdolsun ki kulağıma erişti. Bu mukaddes hediyeyi size veriyorum.

diyor ki şükranla kabul etmeliyiz. Bizde ise yalnız Fuat Köprülü 1922'de *İkdam* gazetesinde neşrettiği dört makaleyi bazı ilavelerle 1925'te *Türkiyat Enstitüsü* mecmuasında tekrar neşrederek bu mevzu hakkında bir cereyan uyandırmak için iki teşebbüste bulundu. Makalenin ayrı baskısı da yapılmıştır.

Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey merhum da *Peyam-ı Sabah*[29] gazetesinde bir makale neşretmişti. Tarihlerimizde de pek az malumat vardır. İptida[30] Naima, "Şirinzeban kıssahanların nâsın cemiyetgâhlarında şehname ve sair hikâyat-ı meşhure…" söylediklerini kaydederek bu devirde kıssahanın mevcudiyeti ve ehemmiyeti hakkında bir fikir vermiş oluyor.

Evliya Çelebi'de de, "Adetlerinin seksen olduğunu ve tahtırevanlar üzerinde ellerinde çevkân,[31] bellerinde mecmualar fesahat ve belâgat üzere kıssahan olarak" dolaştıklarını okuyoruz.

Evliya Çelebi bize Yıldırım Bayezid'in Kör Hasan ismindeki Arap nediminden de uzun uzadıya bahsediyor.[32]

Sonra Mehmed Çelebi Devri'nde Karaman beyinin "Harman Danası" lakaplı bir nedimi olduğunu *Tâcü't-Tevârih*'te[33] okuyoruz:

---

[29] *Peyam-ı Sabah* gazetesi 1920 yılında Mihran Efendi'nin sahibi olduğu *Sabah* gazetesi ile Ali Kemal'in sahibi olduğu *Peyam* gazetesiyle birleşmesiyle 1920 yılında kuruldu. Ali Kemal'in Millî Mücadele karşıtı yazıları sebebiyle "Artin Kemal" olarak anılmasına sebep olacak kadar ağır ve aşağılama dolu bu yazılar sebebiyle Ali Kemal kötü bir üne kavuşmuştu. Millî Mücadele'nin başarıyla sonuçlanması üzerine Mihran Efendi bir açıklama yaparak alelacele Ali Kemal'le yolları ayırmıştı. (Haz.)

[30] Birinci tabı, Müteferrika, s. 31.

[31] Değnek, ucu eğri sopa.

[32] Evliya Çelebi, C. 1, s. 652; *Âşık Paşa Tarihi*, İstanbul tabı, s. s7.

[33] *Tâcü't-Tevârih*, C. 1, s. 275.

> Karamanoğlunun harman danası lakaplı bir nedimi var idi ki gayette semiz ve hande-âver [34]ve meserret-engiz[35] idi.

Bursalı Sâfi isminde bir şairin bir mısraından da İkinci Murad zamanında Hacı Kıssahan[36] isminde bir meddahın mevcut olduğu anlaşılıyor:

> Cihanın fahrı Hacı Kıssahan'dır, ol ki vermiştir…

Fatih'in sarayında da Mustafa adlı bir kıssahan ile Balaban Lal ve Ömer adlı iki nedimin[37] mevcut olduğu 1478 (H. 883) senesine ait bir mevâcip defterinden[38] anlaşılıyor.

Bu devirde Kıssahan Ivaz isminde bir meddah daha varmış.[39]

Bunlardan maada bir de Molla Hamidî isminde İranî edip ve şair bir meddahın mevcudiyetini *Ata Tarihi*'nden öğreniyoruz.[40]

İkinci Selim zamanındaki Nakkaş Hasan ve Çokyedi Reis isminde iki nedim hakkında da Örfî Mahmud Ağa[41] tarihinde:[42] "Nakkaş Hasan ve Çokyedi reis ki letâif ve şirinkârlıkta[43] taklit ile mevtayı

---

[34] Güldürücü.

[35] Sevinç getirici.

[36] "Meddahlar" makalesi, s. 15

[37] *Tarih Encümeni Mecmuası*, Cüz: 49, s. 7.

[38] Osmanlı'da memur ve asker maaşlarına "mevâcip" denilmekteydi. Maaş işlemini gerçekleştiren bürolar bu işlemleri "mevâcip defteri" denilen evraklara kaydetmekteydi. (Haz.) bk. Erhan Afyoncu, "Mevâcib", *DİA*, 2004, C. 29, s. 419.

[39] Fuat Köprülü bunu hususi kütüphanelerindeki *Lâmii Münşeatı*'na atfen "Meddahlar" makalesine kaydediyor.

[40] *Ata Tarihi*, C. 5, s. 160.

[41] Örfî Mahmud Ağa: 1704 yılında Edirne'de dünyaya gelen Örfî Mahmud Ağa, Edirne Bostancı Ocağı bostancıbaşılarından Suhte Hacı Ali Ağa'nın oğludur. Baba mesleğini seçerek Bostancı Ocağı'na girse de babasının vefatıyla beklediği bostancıbaşılık vazifesini alamadı. Şiir formunda yazdığı çok sayıda eseri olduğu gibi bu kitapta da yer bulan *Târîh-i Cevrî Çelebi* adlı eseri de kaleme almıştır. Osmanlı tarihinin çeşitli olaylarının düzensiz biçimde bir araya getirilmesiyle oluşturduğu Edirne tarihiyle ilgili kısım dışında eserde Kanuni Sultan Süleyman devrinin şehzade olayları, II. Selim'in vefatı ve III. Murad'ın cülusundan itibaren çeşitli olaylar eserin konusunu teşkil etmiştir. bk. Abdülkadir Özcan, "Örfî Mahmud Ağa", *DİA*, 2007, C. 34, s. 94-96.

[42] *Cevri Çelebi Tarihi*, C. 1, s. 109

[43] Tatlı muamele eden, hoş davranan.

güldürürlerdi," cümlesiyle bunların şahsiyetlerini tenvir edecek[44] biraz malumat vermiş oluyor.

Üçüncü Murad Devri'nde meddahlık pek rağbet bulmuş bir sanattır. Hatta Murad'ın meclisinde daima iltifat gören meddahın biri, hikâyesini itmam edip bahşişini beklediği sırada, "Bugün ben altın istemem, yüz değnek isterim," der. Sebebi sorulunca: "Hele elli değnek vurun sonra söylerim," diye mukabele eder. Elli değneği yedikten sonra da: "Bir ortağım var ellisini de ona vurun," diyerek aldığı ihsanların nısfına ortak olan bir bostancıyı gösterir; bu suretle de bostancıya hissesine düşen dayağı yedirir, aynı zamanda ortaklığından kurtulur.[45]

"Meddah Eğlence" isminde bir meddah da bu devirde pek şöhret bulmuştur. Hatta bir rivayete göre Murad, Eğlence'nin hikâyelerini kâmilen dinlemiş olduğundan yeni hikâyeler tertibi için münasip birinin bulunmasını ister. Bu suretle Cenanî isminde bir şair bu hizmetle tavzif[46] edilir.

Cenanî tertip ettiği hikâyeleri güzelce yazdırıp tezhip için bir müzehhibe[47] verdiğinden Meddah Eğlence, müzehhibi ikna ederek hikâyeleri öğrenir ve birer birer padişaha nakleder. Bu neticeden bihaber olan Cenanî, eserini Üçüncü Murad'a takdim ettiği zaman hikâyeler naşenide[48] olmadığı için ümit ettiği mükâfatı elde edemez.[49]

Bu devirde "Lâlin Kaba" lakaplı Bursalı Seyyit Mustafa Çelebi adlı bir kıssahan mevcuttur.[50] Lalin Kaba'nın, aslı Biston Güzel Sanatlar müzesinde bulunan, bir minyatürünün kopyası elime geçti. On altıncı asrın sonlarında yapılmış olması kaviyyen melhuz[51] olan bu minyatürde Bursalı meddahı tatlı yeşil renkli bir entari, yakası kürklü, koyu kırmızı bir cübbe giymiş görüyoruz. Yüzünde görülen

44 Aydınlatacak.

45 *Cevri Çelebi Tarihi*, C. 1, s. 127.

46 Görevlendirme.

47 Tezhip sanatçısı.

48 Duyulmamış, işitilmemiş, daha önce benzeri görülmemiş.

49 *Güldeste-i Riyaz-ı İrfan*, s. 453; *Fezleke-i Kâtip Çelebi*, C. 1, s. 72.

50 Önceki baskıda: "Bu devirde Lâlin Kaba lakaplı Bursalı Seyyit Mustafa Çelebi ve Derviş Hasan adlı iki kıssahan daha mevcuttur." (Haz.)

51 Yüksek ihtimal.

takallüs,[52] omuzunda duran mendil, elinde sallanan değnek de meddahlık sanatının değişmez hususiyetleridir.

Lalin Kaba hakkında Bursalı Beliğ, *Güldeste-i Riyaz-ı İrfan* adlı eserinde bize şu malumatı[53] veriyor:

> Lalin Kaba'nın ismi Mustafa'dır. Bursa'da doğmuştur. Küçük yaşında da talakat[54] sahibi idi. Gençliğinde şeyhlerden Sünbül Sinan ve Zarifi Hasan Efendilere hizmet etmişti. Sonra nefsini kırmak, iki yüzlülükten kaçınmak, benliğini gidermek çin devir ve seyahate başlamış ve kıssahan olmuştu. Üçüncü Murad'ın meclisine dahil olması ve ondan iltifat görmesi akranlarının hasedini mucip oldu.

Üçüncü Murad'ın vefatı üzerine şevki sönen ve hastalanan Lalin Kaba Bursa'ya avdet etti. 1601 (H. 1010) tarihinde öldü. Deveciler Mezarlığı'na gömüldü.

Fuat Köprülü'nün "Meddahlar" makalesinde de Lalin Kaba hakkında[55] malumat vardır. Muharririn hususi kütüphanesinde bulunan ve içinde Natıkî divanı da bulunan bir mecmuada, "Suret-i Name-i Fatihi Efendi" başlıklı bir mektupta şu beyit yazılıymış:

> Ne âlemde ola piri cihan Lâlin Kaba baba
> Muharrir[56] muktedadır, pişvadır kıssahanına[57]

Bu, mektup herhâlde 1599'da (H. 1008) yazılmış olduğuna göre Lalin Kaba'nın o sıralarda çok yaşlı olduğunu anlıyoruz.

Üçüncü Murad'ın meclisine dâhil olması, ondan iltifat görmesi bu meddahın kabiliyeti hakkında bir delildir. Sünbül Efendi'ye intisabı da şahsiyetinin olgunluğu hakkında bize, dolayısıyla bile olsa, bir fikir verebilir. Beliğ'in devir ve seyahate çıkmasını izah için ver-

---

52 Kasılma, büzüşme.

53 *Güldestei Riyazı İrfan*, s. 530.

54 Düzgün, güzel ve rahat söz söyleme, dil açıklığı.

55 "Meddahlar" makalesi, s. 28.

56 Önceki baskıda "mukadder".

57 Önceki baskıda "kıssahanane". Ayrıca önceki baskıda devam beyti olarak görünen "Acep Derviş Hasan yarane yine kıssa okur mu? / Dilirane sena eyler mi ruhu şiri merdane" kısmı buradan silinmiş, Derviş Hasan'dan bahseden alt tarafa alınmıştır. (Haz.)

diği sebepler de meddahın bir benlik ve izzeti nefis sahibi olduğunu gösterir. [58]

Bu devrin diğer bir meddahı da, bu beyitten anlaşılacağı gibi Derviş Hasan'dır:

> Acep Derviş Hasan yarane yine kıssa okur mu?
> Dilirane sena eyler mi ruhu şiri merdane.[59]

Derviş Hasan hakkında ise maatteessüf[60] hiçbir malumat bulamadım.

Bu devirde meddahlığın halkın her sınıfı arasında büyük bir rağbete mazhar olduğuna, başka bir noktadan parlak bir delil teşkil eden, dikkate değer bir fıkra daha kaydedebilirim.

Bursa'da 1616 (H. 1025) tarihlerinde meddahlık eden[61] Saçakçızade isminde şahsi kıymeti yüksek bir meddah, bir gün bir kahvede Bedi ve Kasım isminde iki kişinin sergüzeştini[62] hikâye ederken dinleyiciler vakayı benimseyerek ikiye ayrılmış; bir kısmı Bedi'nin, diğerleri Kasım'ın tarafını iltizam etmeye[63] başlamışlar. Orada hazır bulunan sipahilerden Haylî Ahmet Çelebi isminde bir şair de Kasım'ın tarafı imiş. Bunu gören Meddah Saçakçızade, Haylî Ahmet Çelebi'nin gözündeki bir arızaya telmih eden[64] bir söz söylediği için Ahmet Çelebi hiddetlenmiş ve hançerini çekerek Meddah'ı bir iki yerinden vurmuş ve öldürmüş.[65]

Evliya Çelebi ile beraber meddahlardan mufassalan[66] bahseden, bu suretle de gördüğümüz veçhile *Güldeste-i Riyaz-ı İrfan* sahibi Beliğ olmuştur.

Bursa meddahları hakkında Evliya Çelebi:

---

58 1930 baskısında Gerçek, Lalin Kaba'nın ölüm tarihini de şu şekilde vermişti: "… Na-murat ve na-kâm ve esir-i alâm olarak 1110 [1698/99] senesinde irtihal eylemiştir." (Haz.)

59 "Meddahlar" makalesi, s. 28.

60 Ne yazık ki.

61 *Güldeste-i Riyaz-ı İrfan*, s. 530.

62 Macera.

63 Taraf tutma.

64 İma etmek.

65 *Güldeste-i Riyaz-ı İrfan*, s. 530.

66 Ayrıntılı olarak.

> Ser-çeşme-i meddahan Kurban Alisi Hamza namında bir yegâne-i asır[67] idi. Meddah Şerif Çelebi *Şehnâme-i Firdevsî* okuyunca firdevs[68] meleklerini hayran ederdi. Kıssahan Hareşne Mahmut, Kara Firuz, Tireli Ali Bey, *Eba Müslim-i Teberdarî* okumada güya sahib-i siyer Veysi idiler.

diyor.

Beliğ daha çok tafsilat[69] veriyor: "Canlar vereyin yoluna Kurbani disünler" beytinin kaili Kurban Alisi'ni, "Meyli tab'ı muktezasınca hikâye-perdazan zümresine dâhil bir bülbül-i nağmesenc-i gülzarı beyan"[70] olarak kaydediyor.[71]

Manisalı Derviş Kâmilî-i Mevlevi isminde "cemiyetgâhlarda meddahlık eden bir nedim-i hoş sohbet"ten de bahsediyor.[72]

Derviş Kâmilî 1657'de (H. 1068) merhum olmuştur.

Pertevizade Ahmet Çelebi de bu devrin "fesane-gûyan tarikatına sâlik ve leali-i sühane malik"[73] sahib-i kemal[74] bir meddah olarak kaydediliyor.[75]

Bir de Nuhzade Meddah Seyyit Mustafa vardır ki Mustafa Çelebi lakabıyla meşhurdur. Mumaileyh[76] tayin edildiği Çorlu kazası kadılığını terk ederek meddahlığa süluk eyleyen[77] irfan sahibi muhterem bir zattır. Vefat tarihi 1680 (H. 1091) ve şiirde mahlası Methî'dir.[78]

Şair Şirvanlı Nutkî de bu devir meddahları arasında zikredilmelidir. Onun "kıssahanlıkta nadire-i zaman ve şöhre-i devran"[79] oldu-

---

67 Asrının biriciği.

68 Cennet.

69 Detay.

70 Tabiatındaki yatkınlıktan ötürü hikâye söyleyenler zümresine dâhil olup beyan bahçesinin nağmelerinin derleyicisi bir bülbül.

71 *Güldeste-i Riyaz-ı İrfan*, s. 530.

72 *Güldeste-i Riyaz-ı İrfan*, s. 530.

73 Efsane söyleyiciler tarikatını yol edinmiş, söz incilerine malik.

74 Olgun.

75 *Güldeste-i Riyaz-ı İrfan*, s. 532.

76 Adı geçen kimse.

77 Bir yola girme, bir yol tutup o yolda yürüme.

78 *Esrar Dede Tezkiresi*, s. 103.
Halet Efendi Kütüphanesi, ikinci kısım: 109.
Zeyli Şeyhi, Darülfünun Edebiyat Kütüphanesi: 1576.
Güldeste-i Riyaz-ı İrfan, s. 531.

79 Dünyaca şöhretli.

ğunu[80] ve gördüğü iltifatların "mahsud-ı akran[81] olmak rütbesine" vardığını öğreniyoruz.

Hele aslen İstanbullu Tıflî olan Ahmet Çelebi, Dördüncü Murad devrinin pek dikkate değer bir simasıdır.

"Kibar hizmetinde perveriş[82] olup sohbetlerinden behrement"[83] olan Tıflî Ahmet Çelebi; "naklettiği hikâyâtı muhayyelenin,[84] aslı cümlenin malumu iken, hayli âbutab[85] vermekle ve erbab-ı devletin manzuru[86] olmakla"[87] Dördüncü Murad'ın nedimleri adadına dâhil oluyor. Şeyhî'ye göre 1659 (H. 1070) tarihinde vefat eden mumaileyhin mürettep divanı[88] da vardır.

Mazide Meddah

[80] *Hasan Çelebi Tezkeresi*, Darülfünun Edebiyat Kütüphanesi: 1141.
[81] Emsalleri arasında kıskanılan.
[82] Yetişen.
[83] Nasiplenmiş.
[84] Hayal gücü.
[85] Güzellik, parlaklık, letafet.
[86] Görülmekle.
[87] *Zeyli Şeyhi*, Darülfünun Edebiyat Kütüphanesi: 1576.
[88] Bir şaire ait şiirlerin belli bir düzene göre sıralanmasıyla hazırlanmış divan.

Divanında[89] meddah sıfatını tenvir edecek mahiyette şiirlere tesadüf olunmamakla beraber:

Benim o hâce-i sermayedar-ı mana kim
Zekâtı tab'ı bülendim kinayeü iham
Murad-ı alemiyan üzre girdis eylerdi
Nipihri hizmet-i tab'ında etsem istihdam

tarzında ve:

Bî-vefa yaran ile düşvar, ülfet gerçi kim
Tıflî'ya hem-sohbet-i ehl-i riya olmak da güç

tarzındaki şiirlerinden kabiliyeti ve şairliği hakkında bir fikir edinmiş oluruz.

Müstakimzade *Tuhfetü'l-Hattatin*i'nde ise Tıflî'nin 1660'ta (H. 1071) öldüğünü kaydederken hakkında, "Sülüs[90] ve neshi[91] Hasan-ı Üsküdarî'den ve hatt-ı tâliki[92] bi'n-nefs Derviş Abdi'den yazıp rütbe-i kemale reside[93] ve maarifi külliye ve cüziye[94] ile beynel'-akran hâme[95] gibi müşarü'n-bi'l-benan[96] olmuştur," diyerek bize bir meziyetini daha öğretiyor.

Tıflî'nin boyu gayet uzun olduğundan Evliya Çelebi'ye göre kendisinin lakabı "Leylek" imiş.

Üçüncü Murad'ın ve Tıflî'nin nakledilen vakaya karıştıkları üç hikâye mevcuttur: İlki "Sansar Mustafa"[97] ikincisi "Letaifname" üçüncüsü de "Hançerli Hanım Hikâye-i Garibesi"dir.

Sansar Mustafa[98] hikâyesinin on dokuzuncu sahifesinde:

89 Atıf Efendi Kütüphanesi: 4085.

90 Altı çeşit yazıdan genellikle ağzı 3 mm. genişliğindeki kamış kalemle yazılan; kıta, beyit, kaside ve mushaf yazımında çok işlenmiş en eski bir yazı türü.

91 Hat sanatında, özellikle yazma ve basma eserlerde yaygın olarak kullanılan bir yazı çeşidi.

92 İslam hat sanatında, özellikle Farsçanın gereksinimlerini karşılamak için tasarlanmış bir hat türüdür.

93 Olgun bir dereceye erişmiş.

94 Parça ve bütünün bilgisine ulaşmış.

95 Akranları arasında en üstte.

96 Parmakla gösterilen.

97 Darülfünun Edebiyat Kütüphanesi: 250.

98 Üniversite Kütüphanesi: 250.

> Hikâyet olunur kim zaman-ı sâbıkta Sultan Murad Hazretlerinin devletü saadetlerinde Tıflî Efendi namında bir âkil[99] musahibi[100] vardı ve Sultan Murad her daim ânınla[101] işret ederdi[102] ve tebdile çıkmak[103] murat eyledikte[104] bile[105] tebdile giderdi.

cümlesi ve kırk altıncı sahifesinde Sansar Mustafa'nın Dördüncü Murad'a naklettiği bir sergüzeştten bahsolunurken:

Sultan Murad ferah[106] olup gayet şad[107] oldu. Dönüp Tıflî'ye eyitti: Bunu bir hoşça dinle, bunu bir sergüzeşt eyle senden isterim, deyip azim[108] tenbih eyledi.

cümlesi var ki bize Tıflî ile Dördüncü Murad arasındaki münasebeti veya o zaman hikâyelerin ehemmiyetini artırmak için padişahın bile vakalara karıştırıldığını meydana çıkarır.

Bu hikâyenin hayali ve hakiki cihetlerini araştırmak çok faydalı olabilir.

Üniversitedeki yazma nüshanın hiçbir yerinde müellifi ve yazıldığı tarih mukayyet[109] değildir.

Letaifname de bu tarzda bir eserdir. Bu hususiyeti, mevzuyu hariçten alınmış olduğu için burada ayrıca zikretmediğim *Tutiname* gibi, her hadisenin ayrı bir hikâye ile izah edilmesidir. Bu da 1851 (H. 1268) tarihli bir taş basmasıdır.

"Hançerli Hanım"a gelince;[110] bu hikâye daha çok ehemmiyetlidir. Hikâyede dinleyenlerin veya okuyanların alakasını yükseltmek

---

99 Bilge kişi.

100 Büyük zatlara, özellikle padişahlara sohbet arkadaşı olan ve zaman zaman hoş fıkralar, hikâyeler anlatıp latife ve nükteler yaparak hoşça vakit geçirmelerini sağlayan zeki, bilgili, görgülü, hoşsohbet kimse.

101 Onunla.

102 Yiyip içip eğlenmek.

103 (Padişah, vezir vb. için) tanınmayacak bir kılıkla halkın arasında dolaşmak.

104 Dilediğinde.

105 Birlikte.

106 Sevinme.

107 Mutlu.

108 Çokça.

109 Kayıtlı.

110 İlk tabı, Ceride-i Havadis Matbaası (litoğrafya): 1268. Diğer tabı, İkbal Kitaphanesi (hurufat): 1340.

ve mütemadiyen tehyiç etmek[111] için mümkün ve mutasavver[112] her türlü vasıtalara müracaat edilmiştir.

Mevzusu: Halil Efendi isminde zengin bir zatın Süleyman isminde gayet güzel bir oğlu, bir de İbrahim Efendi isminde aziz bir arkadaşı var. Halil Efendi ihtiyarlığını düşünerek oğlu Süleyman'ı sıyanet etmesini[113] İbrahim Efendi'ye vasiyet ediyor.

Halil Efendi'nin vefatından sonra Süleyman birtakım dalkavuklar tarafından aldatılarak fena yollara sevk ediliyor. Kısa bir zaman içinde ve İbrahim Efendi'nin müdahalesine meydan vermeden elde avuçtaki şeyler satılmaya başlanıyor. Süleyman en nihayet kâmilen[114] parasız kalarak İbrahim Efendi'nin delaletiyle[115] Bedesten'de[116] bir dolaba[117] çırak oluyor.

Hançerli Hanım onu burada görüp bilvasıta Boğaziçi'ndeki evine davet ediyor.

Hançerli Hanım, Süleyman'ı, Süleyman ise cariyelerden Kamer isminde birini sevdiğinden bunun farkında olan Hançerli Hanım; Kamer'in Süleyman'ı baştan çıkardığını zannederek ona yaptırmadığı eza ve cefa kalmıyor ve nihayet onu adamlarına teslim ederek tenha bir ormana bıraktırıyor. Bunu haber alan Süleyman, Kamer'i arıyor, buluyor ve evine, Hançerli Hanım'ın dayayıp döşeyerek Süleyman'ın annesine verdiği eve götürüyor.

Hançerli Hanım çok kıskanç olduğundan bu vakadan haberdar olunca Süleyman'dan da intikam almak istiyor ve:

> ... Sahib-i kelâm olan meddahını çağırıp Süleyman geldiği gece esna-yı musâhabette[118] şu Süleyman'ın mirasyediliğini ve benim ona, onun Kamer'e âşıklığını ve en sonu Kamer'e yaptığım ve Süleyman'a yapacağım gaddarlığı bir fıkra kılığına koy da başka ıstılahlara[119] nakil ve hikâye et!

diye tembih ediyor.

---

111 Heyecanı sürekli tutmak.

112 İleride olması olanaklı.

113 Koruyup muhafaza etmesi.

114 Tamamıyla.

115 Kılavuzluğuyla, vasıtasıyla.

116 Dokuma ürünleri, silah, mücevher vb. değerli eşyaların alınıp satıldığı kapalı çarşı.

117 Bedesten içindeki küçük dükkânlar.

118 İki ve daha çok kişi arasında yapılan konuşma, görüşme; sohbet etme; söyleşi.

119 Herkesin bildiği anlamı dışında belli bir meslekten olanların belirli bir manada kullandıkları kelime.

O gece meddah bu macerayı hülasa eden[120] bir hikâye anlatıyor. Biz hikâyeyi bildiğimiz hâlde mevzunun ne suretle anlatılacağını, Süleyman'ın üzerinde ne gibi tesirler hasıl edeceğini merak ederek kitabı alaka ile okumaya devam ediyoruz.

Meddah hikâyenin başlangıcında:

> Edeyim meclise bir kıssa beyan
> Kıssadan hisse ala arif olan

beytini ve sonunda da:

> Cemin tamame irüp bezm-i cem kalmıştır
> O camdan da bu alemde nam kalmıştır

Meddah Aşki Efendi

beytini okuyarak hikâyeyi bitiriyor.[121] Bu hikâye mealinin Süleyman Bey'e pek fena dokunduğunu ve âdeta hayatından ümidini kesmeye başladığını anlıyoruz. Hançerli Hanım bir gün tenezzüh[122] bahanesiyle Süleyman'ı Büyükada'ya götürüyor ve orada hançeriyle vurarak denize atıyor.

Burada hikâye yeniden heyecanlı bir safhaya giriyor. Zira Süleyman'ın başından geçen bu facianın şahidi ve Süleyman'ın halâskârı[123] olarak Tıflî'yi karşımızda buluyoruz:

> Tıflî Çelebi hakk u adl sahibi bir zat olmakla Süleyman'ın intikamını Hançerli Hanım'dan almak ve Kamer'le tezvici[124] dahi emr-i padişahla tantanalı olmak için zifaf[125] maddesini tehir[126] ve bu bapta[127] pek çok tefekkür ve tedbir ederek bir gün Sultan Murad Hazretlerinin canı sıkılıp Tıfli'ye bir fıkra nakletmek üzere ferman eylediği anda: "Hak dostum

120 Özetleyen.
121 Tamamlıyor.
122 Dolaşmak.
123 Kurtarıcısı.
124 Bir kadını evlendirme, kocaya verme.
125 Düğün.
126 Erteleme.
127 Konuda.